

2022-07-06

Akademikerförbundet SSR
Föreningen Sveriges Socialchefer
Vision
Sveriges Kommuner och Regioner

Statsrådet Lena Hallengren
Socialdepartementet

Finansdepartementet

Beredningen av Hållbar socialtjänst (SOU 2020:47)

Nedan följer synpunkter från Akademikerförbundet SSR, Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS), Vision och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) på beredningen av en ny socialtjänstlag. Synpunkterna är våra gemensamma, och utgör vad vi anser vara av avgörande betydelse för att åstadkomma en hållbar omställning av socialtjänstens organisering och arbetssätt.

Sammanfattning

- Vi anser att kommande lagrådsremiss och proposition måste behandla slutbetänkandets huvudförslag som en helhet. Det måste finnas ett långsiktigt perspektiv på omställningen av socialtjänsten.
- Vi anser att det bör införas ett ska-krav i den nya lagen om att socialtjänsten ska arbeta förebyggande. En tydlig lagreglering kommer att styra om verksamheten inte bara mot ett förebyggandeperspektiv utan till att arbeta mer proaktivt.
- Vi anser att det bör införas en ny bestämmelse om att verksamheten inom socialtjänsten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. För att få avsedd effekt behöver den regionala samverkans- och stödstrukturen säkras och stärkas samt den officiella statistiken förbättras genom en ny lag om socialtjänstdataregister.
- Vi anser att det är angeläget att öka takten och prioritera arbetet med lagrådsremiss och proposition.
- Vi anser att omställningen av socialtjänsten är att jämföra med omställningen till Nära vård, en omställning som regeringen satsar 6,4 miljarder kronor på 2022. Vi bedömer att det krävs en motsvarande årlig satsning under en följd av år. Det är en investering, inte en kostnad. Låt oss gemensamt samarbeta om de ekonomiska konsekvenserna av en ny lag.
- Vi anser att regeringen bör överväga en översyn av socionomutbildningen för att möta samhällsutvecklingen och intentionerna med en ny socialtjänstlag.

Nedan utvecklas våra synpunkter.

Bered huvudförslagen som en helhet

Slutbetänkandets förslag bildar en helhet där samtliga delar är beroende av och förutsätter varandra. Vi anser, som tidigare, att huvudförslagen behöver införas tillsammans och i sin helhet. Detta i syfte att en omställning av socialtjänstens

verksamheter ska ha möjlighet att infrias i enlighet med utredningens intentioner och socialtjänsternas egna önskemål.

Akademikerförbundet SSR, FSS, Vision och SKR vill betona att socialtjänsten måste ha ett förebyggande perspektiv. Tidiga, lätt tillgängliga och förebyggande insatser bidrar till att behov av mer ingripande vård- och omsorgsinsatser skjuts fram eller i bästa fall aldrig uppstår och den enskildes livsvillkor förbättras. För att tidigt riktade och förebyggande insatser likväl som de insatser som ges till personer med störst behov ska vara framgångsrika behövs rätt förutsättningar för omställningen till en mer kunskapsbaserad socialtjänst. Vetenskap, beprövad erfarenhet, systematisk uppföljning och individbaserad nationell statistik är avgörande beståndsdelar i en sådan omställning. Med stöd i detta kan de gemensamma resurserna användas på ett effektivt sätt.

Utan denna genomgripande omställning av socialtjänsten finns en uppenbar risk att socialtjänsten tvingas prioritera akuta insatser på bekostnad av förebyggande insatser. Det kommer leda till fortsatt högt tryck på socialtjänsten och den enskilde får inte ett tidigt, berättigat och ändamålsenligt stöd. Risken finns också att samhällets kostnader ökar, både på kort och lång sikt.

Inför ett ska-krav på förebyggande arbete

Akademikerförbundet SSR, FSS, Vision och SKR är ense om att det i lagstiftningen behöver införas en bestämmelse om att kommunerna ska arbeta mer förebyggande och proaktivt. Det får övervägas hur den exakta formuleringen ska utformas. Syftet är att det på så sätt blir en betoning på det tidiga, förebyggande och proaktiva arbetet och därmed en tydlig uppgift för kommunerna. Nuvarande förslag om att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv riskerar att sakna den tydlighet som krävs. Risken är stor att detta viktiga arbete återigen prioriteras bort och inte blir en avgörande del av socialtjänstens uppdrag.

Vi anser att ett ska-krav på att arbeta förebyggande kommer att kräva både mer resurser och kompetens för att genomföra. Ett sådant krav i lag innebär att åtagandet ska regleras enligt finansieringsprincipen.

Skapa förutsättningar för en kunskapsbaserad socialtjänst

Det finns anledning att starkt betona vikten av att kommunerna och andra aktörer gör rätt saker för att insatserna ska ge effekt. Att skapa bredare och starkare evidens inom socialt arbete är därför av särskild betydelse. Syftet är att socialtjänstens verksamheter ska vila på och bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Vi anser att det är en förutsättning att förslaget om en ny lag om socialtjänstdataregister genomförs. En möjlighet att automatiskt hämta in och behandla individbaserad statistik på nationell nivå är avgörande. Vi uppmanar regeringen att bereda ett förslag i enlighet med slutbetänkandet, där ett tydligt och

långsiktigt uppdrag ges till lämplig myndighet för att tillsammans med kommunerna, SKR och de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) planera och implementera ett sådan lagstiftning för nationell statistik.

Utöver att möjliggöra individbaserad statistik på nationell nivå behöver arbetet med systematisk uppföljning på lokal nivå fortsatt stimuleras. En bred satsning är en förutsättning för att kravet om att verksamheten ska vila på beprövad erfarenhet ska kunna uppfyllas. Partnerskapet till stöd för kunskapsstyrning inom socialtjänsten, där Socialstyrelsen, SKR och RSS, samverkar för att stärka systematisk uppföljning på lokal nivå är en självklar del av detta fortsatta utvecklingsarbete.

Resurssätt beredningsarbetet

Akademikerförbundet SSR, FSS, Vision och SKR vill på nytt uppmana regeringen att prioritera och höja ambitionen i beredningen av slutbetänkandet. Vi framförde denna synpunkt i en skrivelse daterad 15 december 2021 (dnr. 21/01345), och ser med oro att någon sådan prioritering ännu inte tycks ha skett.

Rent konkret handlar det säkerligen om att förstärka de personella resurser som är avsatta att bereda denna fråga. Om så inte sker ser vi en fara att den nödvändiga omställningen av socialtjänsten tappar fart. Socialtjänsten är ständigt i blickfånget, inte minst nu när det gäller att möta den negativa utvecklingen i utsatta områden. Det är angeläget att socialtjänstens medarbetare ges rätt förutsättningar att möta upp de förväntningar på en omställning av organisering och arbetssätt som finns både hos allmänhet, berörda aktörer och inom verksamheterna själva. Vi uppmanar regeringen att prioritera det lagstiftningsarbete som kan ligga till grund för förverkligandet av en första linjens socialtjänst och annat nödvändigt omställningsarbete.

Investera i omställningen av socialtjänsten

Akademikerförbundet SSR, FSS, Vision och SKR instämmer i slutbetänkandets slutsatser att förslaget till ny socialtjänstlag och en ny lag om socialtjänstdataregister pekar ut riktningen för en omfattande omställning av socialtjänstens organisering och arbetssätt.

Vi vill tydligt betona behovet av att se omställningen av socialtjänsten som en investering och inte en kostnad. Socialtjänstens omställning från reaktiv, dokumentationstyngd myndighetsutövning till att arbeta allt mer proaktivt med tidigt förebyggande, lätt tillgängliga och kunskapsbaserade insatser innebär en motsvarande förflyttning som den som sker inom Nära vård. Det är en omställning som socialtjänsten både behöver och vill göra. Vi anser att regeringen måste prioritera omställningen av socialtjänsten i lika hög grad som omställningen till Nära vård. För omställningen till Nära vård satsade regeringen 6,4 miljarder kronor år 2022. Samtidigt behöver vi utveckla och stärka arbetet runt dem som har omfattande utmaningar. För det krävs delvis en annan socialtjänst. Genom att investera i en tidigt förebyggande socialtjänst kan vi frigöra särskilda resurser, skapa större utrymme för

och stärka kompetensen kring dem som behöver socialtjänstens stöd och hjälp allra mest.

Investeringen avser flera nivåer, olika delar och ett flertal aktörer. Det kommer bland annat vara aktuellt med omskolning, omfördelning och förstärkning av personal för de tidiga och förebyggande insatserna, utvecklingsledare i kommunerna för att driva förändringsprocessen, breda kompetenshöjande insatser för att ändra perspektiv och förstärkta medel för att ta fram mer vetenskaplig kunskap och beprövad erfarenhet, både lokalt och nationellt. Till stor del måste medlen komma kommunerna direkt till del. I andra fall måste olika myndigheter få tydliga uppdrag. Det är avgörande att investeringen i en omställning av socialtjänsten är omfattande och långsiktig.

Vi vill understryka vikten av att Regeringskansliet så långt det är möjligt samarbetar med undertecknande parter i framtagandet av vilka ekonomiska behov som är nödvändiga. På så sätt blir underlaget för investeringen mer fördjupat, men också mer förankrat hos socialtjänstens verksamheter och personal.

Överväg en översyn och en eventuell reformering av socionomutbildningen

Samhället är i ständig förändring, och efterfrågan på socialtjänsten kan ibland upplevas som oändlig. Socialtjänsten varken kan eller ska lösa alla problem, men det är ett faktum att negativa effekter av samhällsförändringar ofta blir en fråga för socialtjänsten. Mottagandet av asylsökande och nyanlända, våldsbejakande extremism och gängkriminella unga är exempel på sådana företeelser som socialtjänsten nu förväntas kunna svara upp emot. För att kunna göra det behöver socialtjänsten ha rätt förutsättningar. En sådan förutsättning är rätt kompetens. Vi ser därför att det kan finnas anledning att se över socionomutbildningen och vilka behov av förändring som kan finnas för att möta nya samhällsutmaningar, men också för att vara i samklang med den omställning av socialtjänsten som en ny socialtjänstlag syftar till.

En avgörande faktor när en verksamhet ska analyseras är personalsituationen. Det är ett faktum att det i ett antal kommuner är svårt att få tag på personal med rätt kompetens. Det är också allmänt känt att den personal som arbetar inom de mest utsatta verksamhetsområdena även ofta saknar lång erfarenhet av arbetet. För att kunna möta behoven hos exempelvis de mest utsatta barnen och familjerna måste denna situation åtgärdas på alla möjliga vis. Vi anser att ett sätt är att stärka den blivande professionens kompetens, brett och generellt inom socionomutbildningen samtidigt som vissa yrkesgrupper ges en specialiserad och fördjupad kompetenshöjning.

Akademikerförbundet SSR

Föreningen Sveriges Socialchefer

Heike Erkers, förbundsordförande

Monica Persson, ordförande

Vision

Veronica Magnusson, förbundsordförande

Sveriges Kommuner och Regioner
Beredningen för socialpolitik och individomsorg

Arion Chryssafis, ordförande